

caracterul pasionat și verva convingătoare a autoarei, care i-au mobilizat pe educatori în direcția protejării copilului de tot ceea ce îi putea amenința libertatea și demnitatea.

3. Maria Montessori

Preocupările în domeniul psihiatriei au condus-o pe Maria Montessori¹ spre studiul copiilor deficienți, în tratarea cărora a utilizat nu numai metode medicale, ci mai ales metode pedagogice, care, după propria constatare, pot da rezultate bune în planul dezvoltării psihice. Ca o consecință a înregistrării unor astfel de rezultate i-a venit ideea aplicării în educarea copiilor normali a metodelor folosite cu cei deficienți. Dar pentru ca educația să-și atingă scopurile este necesar să se întemeieze pe o cercetare empirică riguroasă. În lucrarea *Metoda pedagogiei științifice*, Maria Montessori își manifestă nemulțumirea față de pedagogia experimentală din primele decenii ale secolului XX, acuzată că se rezuma la măsurători antropometrice și la întocmirea unor statistici, cu ajutorul cărora erau surprinse doar semnele exterioare ale dezvoltării psihice a copilului².

O cunoaștere adecvată a legilor dezvoltării copilului nu poate fi obținută decât observându-l sistematic pe parcursul realizării procesului educativ și cu condiția asigurării libertății lui de acțiune, pentru că numai în libertate, el se poate manifesta natural: „Dacă o pedagogie trebuie să se nască din studiul individual al elevului, scrie Maria Montessori, ea va proveni numai dintr-un studiu făcut asupra ființelor libere”³. Chiar dacă

---

¹ Maria Montessori (1870 – 1952) a făcut studii medicale, a obținut titlul de doctor în medicină la Universitatea din Roma, concentrându-se, mai apoi, asupra studiului copiilor anormali. În 1907 a creat așa-numita „Casa dei bambini”, cu rezultate bune în educarea copiilor. Principalele lucrări elaborate sunt: *Metoda pedagogiei științifice* (1909), *Autoeducația în școala elementară* (1916), *Manual de pedagogie științifică* (1921).

² Cu prilejul reeditării, Maria Montessori a dat acestei lucrări un alt titlu: *Descoperirea copilului*.

³ Maria Montessori, *Metoda pedagogiei științifice aplicată la educația copiilor mici*, ed. a III-a, Editura Cartea Românească, București, 1922, p. 23.

și-a manifestat dezacordul față de pedagogia experimentală de la începutul secolului al XX-lea, Maria Montessori s-a folosit de experiment, atât pentru cunoașterea copilului, cât și pentru inovarea metodelor de educație. Cercetările sale s-au îndreptat asupra copiilor cu vârsta de 0 – 6 ani, vârstă numită și „perioada dezvoltării senzoriale”. Ea i-a combătut în mod constant pe acei pedagogi și psihologi care considerau că diferențele de capacitate mintală constatate cu ajutorul testelor ar fi native, deci imposibil de schimbat prin intermediul educației. Prin cercetări experimentale, Maria Montessori a dovedit că măsurarea inteligenței, a aptitudinilor și cunoștințelor copiilor cu ajutorul testelor nu relevă întotdeauna nivelurile de capacitate nativă, ci nivelurile de educație, de exercitare a capacităților native. Personalitatea umană este, în primul rând, un produs social, un produs al mediului uman, al relațiilor sociale, al condițiilor materiale și culturale în care se dezvoltă și care pot frâna sau favoriza, dar și devia dezvoltarea naturală, normală, armonioasă a potențialităților existente în fiecare copil. Diferențele dintre copii sunt generate de condițiile materiale și culturale în care au crescut.

Pornind de la analiza condițiilor în care se află copilul la școală, Maria Montessori ajungea la concluzia necesității înnoirii metodelor de educație și instruire. În condițiile de viață și de educație din școlile tradiționale, copiii nu se puteau dezvolta normal, nici fizic, nici psihic, nici social, fiind supuși unui tratament de imobilizare, de izolare, de pasivitate, care le limita dezvoltarea. În consecință, o schimbare radicală a școlii era necesară, dar nu pentru a deveni mai frumoasă și mai ușoară, ci pentru a contribui într-o mai mare măsură la dezvoltarea personalității copilului. Această schimbare presupune ca educația să permită o cucerire de către elev, printr-un efort propriu, a unor grade succesive de independență.

În fiecare copil se află un impuls natural către creștere, către propria sa formare. Dezvoltarea lui nu se datorează stimulilor din lumea exterioară, ci unor sensibilități speciale, care îl determină să dobândească anumite calități⁴. Aceste sensibilități

---

⁴ Maria Montessori, *Taina copilăriei*, Tiparul universitar, București, 1938, p. 38.

speciale stau la baza raportului dintre copil și lume, imprimându-i un caracter deosebit de dinamic. Fiecare etapă de dezvoltare este caracterizată de o anumită nevoie esențială, a cărei satisfacere pregătește drumul pentru apariția alteia. Dacă respectiva nevoie nu este satisfăcută, nu se realizează dezvoltarea.

Maria Montessori consideră că dezvoltarea copilului este susținută de instincte, care se manifestă în anumite perioade, sarcina educatorului fiind aceea de a crea condițiile optime pentru satisfacerea lor. Ea nu susține că omul este bun de la natură, așa cum credea Rousseau, și nici că ar fi rău din naștere, datorită păcatului originar despre care ne vorbește *Biblia*. La apariția sa în lume, omul este la punctul zero, adică nu este încă ceva. El va deveni bun sau rău în funcție de împrejurări, va fi produsul lor, produsul relației cu natura și cu semenii.

Așa cum copilul se ridică și merge fără vreun exercițiu prealabil, tot așa apar și trăsăturile spirituale, aduse la suprafața conștiinței prin satisfacerea unor instincte. Observând comportamentul spontan al copiilor, Maria Montessori a constatat că aceștia sunt dominați de impulsuri irezistibile, care îi determină la anumite acțiuni, diferite de la o perioadă la alta și având o legătură evidentă cu anumite necesități ale dezvoltării personalității. În cursul dezvoltării copilului se manifestă cu intensitate când una, când alta dintre capacitățile sale naturale, astfel încât, numai cunoscând diferitele perioade ale dezvoltării, numite „perioade senzitive”, și adaptând adecvat mediul la aceste necesități se poate sprijini dezvoltarea optimă a capacității respective, temporar active. De aici necesitatea de a ajuta dezvoltarea fiecărei laturi a personalității umane la timpul maximei sale sensibilități și a maximei capacități de automodelare și de autostructurare.

Copilul, în care se structurează personalitatea adultului de mâine, nu imită, ci „absoarbe” din jur și asimilează ceea ce îi este necesar. În opinia Mariei Montessori, copilul nu este format de educator, ci se construiește singur ca personalitate, în virtutea forțelor naturale de care dispune. A educa înseamnă a crea mediul potrivit satisfacerii nevoii copilului de a asimila spontan, ceea ce presupune pregătirea și organizarea stimulilor externi.

Metoda de educație propusă de Maria Montessori se bazează pe respectarea libertății copilului, într-un mediu organizat, bogat în stimuli aleși în funcție de interesele și dorințele lui naturale; un mediu plăcut, atrăgător, îmbietor, în care copiii să-și desfășoare cu ușurință activitatea. Într-un astfel de mediu, în care se găsește tot ceea ce este necesar dezvoltării senzoriale, copilul nu se manifestă la întâmplare, ci în limitele permise de materialul ce i se oferă. Libertatea de care se bucură nu este însă absolută, ci limitată, copilul supunându-se involuntar unei anume discipline: „Libertatea copilului trebuie să aibă ca limită interesul colectiv, iar ca formă ceea ce numim educația bunelor comportări și a atitudinilor. De aceea, suntem datori să-l împiedicăm pe copil de la tot ce poate jigni sau vătăma pe alții sau poate însemna un act necuviincios sau josnic. Orice altă manifestare care are un scop util, oricare ar fi ea și sub orice formă s-ar desfășura, trebuie nu numai să-i fie permisă, dar trebuie să fie observată de educator”⁵. Chiar și între aceste limite se realizează o educație care favorizează activitatea personală. De îndată ce curiozitatea copilului se oprește asupra unui subiect, educatorul se retrage, iar copilul își alege singur materialele și operează cu ele, atâta timp cât îi place, fără a fi întrerupt.

În grădiniță, educatoarea nu predă, în sensul tradițional al cuvântului, ci îl ajută doar pe copil să aleagă materialul de care are nevoie și să înțeleagă cum poate să-l utilizeze mai bine. Ea este mai degrabă un om „cu răbdare” și un observator, decât un om „activ”. Activismul îi caracterizează cu deosebire pe copii. Pe când în școlile tradiționale copiii erau constrânși să asculte, în loc să facă, iar în „școlile noi” erau îndemnați să-și însușească cunoștințe despre viață prin studiu propriu, Maria Montessori le-a oferit copiilor posibilitatea și mijloacele de a trăi viața. De exemplu, ei nu învață cunoștințe legate de nevoile fundamentale ale vieții conform unor centre de interes, precum „hrana”, „locuința” sau „purtarea civilizată”, ci pur și simplu au posibilitatea de a cultiva plante în grădină și de a îngriji animale, de a

---

⁵ Maria Montessori, *Descoperirea copilului*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977, p. 93.

pregăti hrana în bucătărie, de a servi la masă, de a face ordine și curățenie, de a se purta civilizată între ei sau cu adulții etc. Astfel, copiii învață să trăiască, trăind cu adevărat viața normală. În ceea ce privește elementele culturii, acestea nu li se predau în sens tradițional, ci sunt obținute prin contactul direct cu lucrurile concrete, în care sunt materializate.

Copiii singuri își aleg ocupația, educatoarea intervenind doar când este solicitată sau când constată că un copil este deranjat de altul. Jocul nu este admis decât ca o activitate prin care copilul se pregătește pentru viață, ca o activitate în care face ceva, experimentează viața reală și, totodată, o cunoaște. Pe lângă instinctul de a ști, la copil se manifestă și instinctul muncii. Munca angajează mâna, care, consideră Montessori, este instrumentul de exprimare a inteligenței umane, este „organul minții”, de unde concluzia că în prima copilărie munca ajută la dezvoltarea inteligenței. Datorită mediului constituit din obiecte care solicită atenția, interesul și activitatea copiilor, precum și datorită existenței unor relații cu educatoarea apte să favorizeze expansiunea energiilor creatoare de care dispun, aceștia se dovedesc a fi „mici muncitori”. Maria Montessori vorbește despre muncă în sensul de efort prin care copilul, în activitatea unitară a simțurilor sale, a mâinii și a inteligenței sale în curs de formare, în contact cu mediul concret din jurul lui, realizează o transformare a ființei sale individuale. În cazul adultului predomină aspectul exterior al muncii, ca producătoare de obiecte, care au valoare pentru viață, pe când la copil predomină cel interior, de autoformare prin activitate practică, fără ca cele două aspecte să fie izolate unul de altul. Activitatea copilului este o activitate cu un scop extern precis, acela de a face ceva, dar nu realizarea externă, ci transformările structurale interne ale personalității prin muncă externă constituie câștigul cel mai important. În efortul voit, depus într-o activitate liber aleasă, cu un scop extern precis, el nu mai manifestă unele caracteristici ale psihicului infantil: egoismul, egocentrismul, incapacitatea de a se concentra asupra unei lucrări, încăpățânarea, neascultarea, capriciul, ci însușiri opuse

acestora. O astfel de schimbare se datorează faptului că copilul nu mai este nevoit să se ascundă, nu se mai teme și nu mai este tentat să se sustragă de la îndeplinirea unor sarcini, ca reacții de apărare ale unui suflet de copil oprimat.

Educatorea nu trebuie să-și impună voința în fața copiilor, forțându-i să accepte idei, preferințe și interese nespecifice, ci îi va asista și ajuta să-și satisfacă propriile trebuințe. Ei își vor construi singuri edificiul propriei personalități cu ajutorul materialului, pe care îl găsesc în mediul ambiant. Măreția sau șubrezenia acestei construcții depinde de calitatea și de cantitatea materialului disponibil, precum și de tehnica muncii, pe care copilul o poate învăța de la cei din jur. Acest fenomen de „absorbție” a mediului ambiant este spontan, inconștient și supus unei necesități legice obiective, ca orice fenomen din natură. Intensitatea lui este atât de puternică, încât copilul se automodelează după chipul și asemănarea mediului ambiant, ceea ce a dobândit cristalizându-se într-o anumită structură determinată de personalitate. Sarcina educatoarei va fi aceea de a solicita și de a conduce activitatea copiilor în sensul voit de ei. Astfel, ceea ce întreprind copiii constituie o autoactivitate, îndeplinită într-o atmosferă familiară și senină. Ei nu sunt formați de educator, ci se formează singuri. Limitându-și activitatea, chiar renunțând la activitatea sa, educatoarea asigură condițiile pentru activitatea liberă a copilului, căci: „O metodă de educație bazată pe libertate trebuie (...) să aibă ca scop eliberarea copilului de legăturile care îi limitează manifestările spontane”⁶. Materialul senzorial pus la dispoziția copiilor va fi alcătuit dintr-un sistem de obiecte grupate după o anumită calitate a corpurilor, cum ar fi culoarea, forma, dimensiunea, sunetul, asperitatea, greutatea etc. Materialele didactice nu sunt utilizate însă de educator, ci de copii, după înclinațiile și interesele lor. Numai în acest fel, ei își dezvoltă potențialul fizic și psihic. De aceea, prima formă a intervenției educatoarei ar trebui să aibă ca obiect îndrumarea copilului pe calea independenței.

---

⁶ *Ibidem*, p. 97.

Întreaga ambianță din „casele copiilor”, organizate de Maria Montessori, era dimensionată proporțional cu vârsta celor mici. Copilul găsea aici un mediu creat special pentru el. Prin noțiunea de „ambianță”, ea înțelege „ansamblul de lucruri din care copilul poate să aleagă în mod liber pe cele dorite, folosindu-le atât cât dorește, adică în raport cu tendințele sale și cu nevoile sale de activitate”⁷. La început, educatoarea îl ajută să se orienteze printre numeroasele lucruri pe care le are la îndemână și-l învață utilizarea lor, adică îl inițiază în viața ordonată și activă a ambianței, după care îl lasă liber să aleagă și să-și efectueze lucrarea.

Maria Montessori a confecționat și experimentat materiale didactice destinate fiecărui simț, pentru activitățile motrice și manuale, care să-i mijlocească copilului cucerirea realității. Cu ajutorul acestor materiale se creau probleme, care veneau în întâmpinarea tendinței spre activitate a copilului sau care îi stimulau această activitate și îi ofereau posibilitatea exersării senzoriale. În astfel de condiții, sarcina educatoarei este de a coordona și îndruma activitatea elevului: „Munca educatoarei noi, scrie Maria Montessori, este aceea a unui ghid. Ea îndrumă utilizarea materialului, căutarea cuvintelor exacte, ușurarea și clarificarea oricărei munci; împiedică irosirea energiei, îndreaptă un eventual dezechilibru. În felul acesta, ea dă copiilor ajutorul necesar pentru ca ei să înainteze cu siguranță și rapiditate pe drumul dezvoltării intelectuale”⁸. Pentru a se achita de o astfel de sarcină, ea are nevoie de multă practică, de o eliberare de prejudecăți, de talent și tact pedagogic.

În ce privește educația adolescentului, acesta trebuie să experimenteze viața socială. În acest scop, va trăi departe de familie, câștigându-și singur existența, evident muncind. Munca este nucleul educației sociale⁹. În felul acesta, adolescentul devine conștient de societatea căreia îi aparține. O mai mică atenție a acordat Maria Montessori problemelor legate de

---

⁷ *Ibidem*, p. 103.

⁸ *Ibidem*, p. 179.

⁹ Maria Montessori, „Educația tinerilor”, în *Revista de pedagogie*, anul XI, caietul III-IV, 1941.

cultivarea raporturilor sociale între copiii preșcolari. Sistemul de lucru din grădiniță nu ar favoriza stimularea unor relații de cooperare între copii, deși ei trăiesc într-un grup și chiar pot, uneori, coopera. În general, activitatea lor are un caracter individual. Important este, în fond, să nu se stingherească unul pe altul.

Maria Montessori a abordat și problematica educației moral-religioase. Ambianța din grădiniță, așa cum era ea concepută de pedagogul italian, favorizează cultivarea sentimentului religios, a pietății și a conștiinței religioase. Într-o școală din Barcelona, Maria Montessori a experimentat propria metodă de realizare a educației religioase, creând o biserică a copiilor, pe măsura și în funcție de nevoile lor¹⁰. Obiectele de cult și mobilierul au fost proporționate pe măsura posibilităților fizice și mentale ale copiilor, care, în acest spațiu, aveau posibilitatea să ordoneze obiectele așa cum vroiau, să le rearanjeze, să construiască altele noi, să-și dezvolte comportamentele însușite în sala de clasă.

Teoria pedagogică a Mariei Montessori s-a răspândit cu repeziciune în întreaga lume, câștigând numeroși adepți și contribuind la crearea unui adevărat curent: montessorianismul. Ea a atras atenția contemporanilor asupra copilului, asupra drepturilor sale și a necesității de a i se crea condiții de dezvoltare pe măsura vârstei lui, realizându-se un echilibru între activitatea liberă și cea dirijată. Materialul didactic pe care l-a confecționat a avut asupra educatoarelor aceeași forță de atracție ca și, mai înainte, treptele psihologice herbartiene asupra învățătorilor. Instituția de educație a copiilor preșcolari, creată de Fröbel, a cunoscut încă de la începutul secolului al XX-lea o rapidă dezvoltare, dar teoria pedagogică elaborată de el devenea tot mai puțin adecvată epocii și spiritului nou, care își făcea tot mai mult loc în mișcarea pedagogică. Tocmai în aceste condiții a apărut concepția Mariei Montessori, care continua opera lui Fröbel, dar depășind-o atât din punct de vedere teoretic, cât și practic.

---

¹⁰ *apud* Constantin Cucos, *loc cit.*, p. 220.

CUPRINS

O nouă colecție.....	3
Istoria, o cale de cunoaștere	5
Cuvânt înainte	11
Argument.....	15
Capitolul I. GÂNDIREA PEDAGOGICĂ ÎN ANTICHITATE...	19
1. Originea aristocratică și cavalerescă a educației în Grecia preclasică	19
2. Educația spartană.....	25
3. Educația ateniană.....	29
4. Idei despre educație în epoca clasică.....	34
4.1. Pitagora	35
4.2. Sofiștii.....	36
4.3. Socrate	41
4.4. Platon	44
4.5. Isokrates.....	48
4.6. Aristotel	49
5. Educația în lumea romană	54
5.1. Direcții de acțiune.....	54
5.2. Teoria educației la romani	58
5.2.1. Lucius Annaeus Seneca	59
5.2.2. Marcus Quintilianus	62
5.2.3. Plutarh	64
Capitolul II. PEDAGOGIA CREȘTINĂ.....	67
1. Orientarea generală a educației în primele secole creștine	67
2. Scolasticismul.....	80
3. Universitățile	87
4. Idei pedagogice în operele teologilor creștini.....	90
4.1. Clement Alexandrinul.....	91
4.2. Origene	94
4.3. Vasile cel Mare	97
4.4. Ioan Hrisostomul	100
4.5. Tertullian	102
4.6. Augustin.....	104
4.7. Toma din Aquino.....	108

Capitolul III. PEDAGOGIA RENAȘTERII	112
1. Umanismul renașcentist și educația.....	112
2. Autori de scrieri pedagogice.....	118
2.1. Pietro Paolo Vergerio	119
2.2. Leon Batista Alberti.....	121
2.3. Maffeo Vegio.....	122
2.4. François Rabelais.....	123
2.5. Erasmus din Rotterdam.....	126
2.6. Michel de Montaigne	129
3. Martin Luther. Reforma și educația poporului	132
4. Contrareforma	135
Capitolul IV. REALISMUL PEDAGOGIC MODERN	138
1. Premisele apariției realismului pedagogic.....	138
2. Jan Amos Comenius.....	141
3. John Locke	152
4. François de Salignac de la Mothe-Fénelon.....	162
5. Alte tendințe în pedagogia secolului al XVII-lea: Jansenismul și Pietismul.....	165
Capitolul V. PEDAGOGIA NEUMANISMULUI ILUMINIST	169
1. Contextul cultural.....	169
2. Jean-Jacques Rousseau.....	172
3. Filantropismul	182
4. Immanuel Kant.....	185
5. Johann Wolfgang von Goethe	191
6. Friedrich Schiller.....	199
7. Johann Heinrich Pestalozzi	206
Capitolul VI. DOCTRINELE PEDAGOGICE ÎN SECOLUL AL XIX-LEA	217
1. Noi direcții de dezvoltare a gândirii pedagogice	217
2. Johann Friedrich Herbart.....	219
3. Școala Herbartiană	231
4. Friedrich Adolf W. Diesterweg.....	233
5. Friedrich W. Fröbel.....	240
6. Friedrich W. Foerster	244
Capitolul VII. PEDAGOGIA EXPERIMENTALĂ	251
1. Originea abordărilor pedagogice experimentale.....	251
2. Ernst Meumann	253
3. Wilhelm August Lay	261
4. Alfred Binet.....	263
5. Alți promotori ai pedagogiei experimentale	269

Capitolul VIII. PEDAGOGIA SOCIALĂ	273
1. De la individualism la abordarea socială a educației.....	273
2. Paul Natorp.....	274
3. Émile Durkheim.....	279
Capitolul IX. CURENTUL „EDUCAȚIA NOUĂ”	289
1. Critica sistemului tradițional de educație	289
2. Ellen Key.....	291
3. Maria Montessori	296
4. Édouard Claparède.....	304
5. Ovide Decroly	310
Capitolul X. DEZVOLTAREA MIȘCĂRII „EDUCAȚIA NOUĂ”: ȘCOALA ACTIVĂ	314
1. Scurt istoric al ideii de activism în educație	314
2. Adolphe Ferrière	318
3. Roger Cousinet.....	325
4. Célestin Freinet	333
5. Progresivismul.....	353
Capitolul XI. PEDAGOGIA FILOSOFICĂ	342
1. Principalele direcții de abordare filosofică a educației.....	342
2. Herbert Spencer.....	344
3. William James.....	355
4. John Dewey	364
5. Eduard Spranger.....	377
6. Rudolf Steiner	382
BIBLIOGRAFIE	390
CUPRINS	398

CUPRINS

O nouă colecție	3
Istoria, o cale de cunoaștere	5
Cuvânt înainte	11
Argument.....	15
Capitolul I. GÂNDIREA PEDAGOGICĂ ÎN ANTICHITATE...	19
1. Originea aristocratică și cavalierească a educației în Grecia preclasică	19
2. Educația spartană.....	25
3. Educația ateniană.....	29
4. Idei despre educație în epoca clasică.....	34
4.1. Pitagora	35
4.2. Sofiștii.....	36
4.3. Socrate	41
4.4. Platon.....	44
4.5. Isokrates.....	48
4.6. Aristotel	49
5. Educația în lumea romană	54
5.1. Direcții de acțiune.....	54
5.2. Teoria educației la romani	58
5.2.1. Lucius Annaeus Seneca	59
5.2.2. Marcus Quintilianus	62
5.2.3. Plutarh	64
Capitolul II. PEDAGOGIA CREȘTINĂ.....	67
1. Orientarea generală a educației în primele secole creștine	67
2. Scolasticismul.....	80
3. Universitățile	87
4. Idei pedagogice în operele teologilor creștini.....	90
4.1. Clement Alexandrinul.....	91
4.2. Origene	94
4.3. Vasile cel Mare	97
4.4. Ioan Hrisostomul	100
4.5. Tertullian	102
4.6. Augustin.....	104
4.7. Toma din Aquino.....	108

Capitolul III. PEDAGOGIA RENAȘTERII	112
1. Umanismul renașcentist și educația.....	112
2. Autori de scrieri pedagogice.....	118
2.1. Pietro Paolo Vergerio	119
2.2. Leon Batista Alberti.....	121
2.3. Maffeo Vegio.....	122
2.4. François Rabelais.....	123
2.5. Erasmus din Rotterdam.....	126
2.6. Michel de Montaigne	129
3. Martin Luther. Reforma și educația poporului	132
4. Contrareforma	135
Capitolul IV. REALISMUL PEDAGOGIC MODERN	138
1. Premisele apariției realismului pedagogic.....	138
2. Jan Amos Comenius.....	141
3. John Locke	152
4. François de Salignac de la Mothe-Fénelon.....	162
5. Alte tendințe în pedagogia secolului al XVII-lea: Jansenismul și Pietismul.....	165
Capitolul V. PEDAGOGIA NEOUMANISMULUI ILUMINIST	169
1. Contextul cultural.....	169
2. Jean-Jacques Rousseau.....	172
3. Filantropismul	182
4. Immanuel Kant.....	185
5. Johann Wolfgang von Goethe	191
6. Friedrich Schiller.....	199
7. Johann Heinrich Pestalozzi	206
Capitolul VI. DOCTRINELE PEDAGOGICE ÎN SECOLUL AL XIX-LEA	217
1. Noi direcții de dezvoltare a gândirii pedagogice	217
2. Johann Friedrich Herbart.....	219
3. Școala Herbartiană	231
4. Friedrich Adolf W. Diesterweg.....	233
5. Friedrich W. Fröbel.....	240
6. Friedrich W. Foerster	244
Capitolul VII. PEDAGOGIA EXPERIMENTALĂ	251
1. Originea abordărilor pedagogice experimentale.....	251
2. Ernst Meumann	253
3. Wilhelm August Lay	261
4. Alfred Binet.....	263
5. Alți promotori ai pedagogiei experimentale	269

Capitolul VIII. PEDAGOGIA SOCIALĂ	273
1. De la individualism la abordarea socială a educației.....	273
2. Paul Natorp.....	274
3. Émile Durkheim.....	279
Capitolul IX. CURENTUL „EDUCAȚIA NOUĂ”	289
1. Critica sistemului tradițional de educație.....	289
2. Ellen Key.....	291
3. Maria Montessori.....	296
4. Édouard Claparède.....	304
5. Ovide Decroly.....	310
Capitolul X. DEZVOLTAREA MIȘCĂRII „EDUCAȚIA NOUĂ”: ȘCOALA ACTIVĂ	314
1. Scurt istoric al ideii de activism în educație.....	314
2. Adolphe Ferrière.....	318
3. Roger Cousinet.....	325
4. Célestin Freinet.....	333
5. Progresivismul.....	353
Capitolul XI. PEDAGOGIA FILOSOFICĂ	342
1. Principalele direcții de abordare filosofică a educației.....	342
2. Herbert Spencer.....	344
3. William James.....	355
4. John Dewey.....	364
5. Eduard Spranger.....	377
6. Rudolf Steiner.....	382
BIBLIOGRAFIE	390
CUPRINS	398